

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. maja 1882.

Obseg: O zavarovanji živine. (Dalje.) — Živinsko krmljenje v hlevu bode kmalu pri koncu. — Gospodarske novice. — Metljaji ali ovčič pri ovcah. — Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. nov. 1881. (Dal.) — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni. (Dalje.) — Glasbena novica. — Popotne črtice. (Dalje.) — Pravnega ministra dr. Pražaka ukaz na predsedništvo graške nadsodnije. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O zavarovanji živine.

Spisal Ivan Arh.

(Dalje.)

Zavarovalnica skuša, da poizvé — in to je njena dolžnost — kdo da je kriv nesreči; ako ona ni trdno prepričana, da gospodar sam ni po katerem koli potu bolezní pouzročil, tedaj mu ne more izplačati odškodnine. Težko je pa društvu, ki ima svoje zastopnike le v večih mestih, zvedeti vedno prave vzroke nesreče in še težavneje je društvu se prepričati, je li gospodar vedno spolnoval svoje dolžnosti ali ne! kajti vsak dvomljivi slučaj razsojuje se navadno pred sodnijo. To pa napravi zopet slab vtis na kmeta, ki se tožeb z gosposko kolikor mogoče ogiba. Take tožbe so kmetu tudi gmotno škodljive, zavarovalnice zaradi njih ne rodé tacega sadú, kakoršnega bi smeli pričakovati. Kmet je tedaj, kedar ga je nesreča zadela, najbolj denarja potreben; če je tudi tako srečen, da se pravda za njega ugodno reši, preteklo je morda uže več mesecev, in odškodnina nima potem take vrednosti, kakor takoj po nesreči.

V teh mesecih je morda gospodarstvo zelo trpelo, in sedaj mu ni mogoče, vso to škodo poravnati.

Take izkušnje bi gotovo zavirale razširjenje zavarovanja med kmečkimi posestniki. Kmetu bi se pri takih velikih zavodih godilo, kakor nemškí delavcem pri tako zvani „Unfallsversicherung“. Te zavarovalnice na Nemškem niti 20% svojih risk ne izplačajo brez pravde; torej več ko 80% ponesrečenih zavarovancev mora iskati pravico svojo pri sodniji, kar je tem žalostneje, ker navadno po nesreči vsakemu za to denarja primanjkuje.

Velike zavarovalnice, naj so osnovane na podlagi vzajemnosti ali na akcije, nikakor ne zadostujejo vsem potrebam. Za nekužne bolezni so le pripravi taki zavodi, pri katerih se vodstvo lahko prepriča, kdo da je kriv bolezní ali nesreči, ali je bila živina dobro preskrbljena ali ne. Ta namen bi se dal najbolje doseči po malih zavarovalnicah, osnovanih na podlagi vzajemnosti.

Pri zavarovanji živine ni, kakor pri drugih vrstah zavarovanja, najvažnejša stvar samo poravnanje škode, temveč tudi nadzorovanje.

Zaradi tega naj obsezajo take zavarovalnice samo

tako velik krog, da je v njem še mogoče, vsacega uda nadzorovati. V tako majhnem krogu se poznajo vsi posestniki, vsak vé od družega, kako da ta sè živino ravna; ker morajo vsi vzajemno vsako škodo trpeti, bode tudi vsak vodstvu — sestavljenemu iz odličnih zavarovancev — naznanil, če je pri sosedu kaj napačnega zapazil. Na tak način bili bi kmetje prisiljeni, za svojo živino dobro skrbeti. Za nekužne bolezni, ki so pri dobrih gospodarjih dosti redke, bi se potrebna poravnava nesreče in sreče uže dosegla, ako je okoli 1000 glav zavarovanih. Pri taki številki se uže ni bati, da bi se svote, katere se morajo onesrečenim gospodarjem izplačati, preveč spreminjale v različnih letih. Natančno določiti se številka ne dá, kajti ona je odvisna od števila zavarovanih gospodarjev, od podnebja zemlje, od krme itd. Kmet bode takim zavarovalnicam več zaupal, one bi se vsled tega hitreje ukoreninile med kmeti, kakor velikanski zavodi.

Vodstvo teh okrajnih ali občinskih zavarovalnic, kakor jih hočemo imenovati, bilo bi sestavljeno samo iz zavarovancev, premožnejših ali bolj izobraženih posestnikov; tem bi kmet gotovo zaupal, ker bi mu bili skoraj vsi znani. Vodstvo bi svoja opravila vestno in natančno izvrševalo, ker se vsak živahno zanima za prospeh zavarovalnice. Pri takih zavodih odpada tudi najtemnejša stran velikih zavarovalnic, namreč agenti; treba tudi ni plačanih uradnikov, ker je malo pisarij. Potrebna pismena opravila lahko opravlja za majhno plačo kak učitelj ali drugi, ki ima veselje, ob nedeljah kako urico pisati. Zelo verjetno je, da bi se pridobile osebe, ki bi radovoljno zastoj prevzele tako netežavna opravila. Ker je cela uprava dosti cenejša, bodo tudi premije manjše kakor pri velikih zavarovalnicah. Z veseljem bi morali toraj pozdraviti, če bi se pri nas tudi taki zavodi osnovali, kakor obstojé uže dalj časa na Štajarskem in na Českem. Kmet ne sme samo zaupati na pomoč države, sam pa držati roke križem; pri kmetu in delavcu mora veljati v prvi vrsti: Pomagaj si sam, in Bog ti bode pomagal!

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Živinsko krmljenje v hlevu bode kmalu pri koncu.

Marsikateremu gospodarju primanjkuje uže krme ter je prisiljen živino na pašo goniti. Priporočati imamo

posebno to, da se prehaja polagoma od suhe k zeleni krmi. Zeló škodljivo je živino s praznim želodcem na pašo gnati in jo dolgo na paši puščati. Predno gre živina na pašo, položi naj se vselej nekaj suhe krme v jasli. Tudi zelena nakošena krma naj se sprva meša s suho, kajti zelena krma živino rada napihne. Za tako silo je treba pri rokah imeti pripravnih pripomočkov, kakor salmijak, apneno vodo in pa tudi gospodarjem znano cev, katera se živini do požiravnika zasadi, da pline iz trebuha odpravimo.

Gospodarske novice.

* *Druga razstava pitane živine na Dunaji.* Kakor smo v „Novicah“ naznanili, vršila se je druga razstava pitane živine na Dunaji dne 31. marca, 1. in 2. dne aprila; v velikih dvoranah novega trga za pitano živino. Bila je veliko izvrstnejša od lanske in predlanske razstave ter je sijajno pokazala, koliko lepe pitane živine premore naše cesarstvo. Sedaj je lahko vsak prepričan, da imamo doma dovolj klavne živine in dobrega mesa, ne samo za cesarski Dunaj, ampak za vsa večja mesta.

Na razstavi letošnji bilo je 750 goved, 500 ovac in 300 svinj.

Najlepša goveda je razstavil nadvojvoda Albreht, slavni vojskovodja in zmagovalec pri Kustoci. Njegove grajščine v Mošonji, Belem in v Tešni postavile so goveda na ogled, katerim se je vse čudilo. Bilo jih je 70. Med temi 7leten bik Shotornskega plemena, ki je bil najtežja žival. Tehtal je nad 12 meterskih centov (1210 kilo). Čudovito lepe bile so nekatere telice, komaj 3—5 mesecev stare, pa 180—240 kilo težke.

Tudi česki in moravski grajščaki s posestniki cukraren ali fabrik za izdelovanje cukra vred redijo govejo živino angleškega Shotornskega plemena, mešanega z domačim ali holandskim plemenom. Tako so vzredili neznano lepo živino, ugodno za pogled, sposobno za pitanje ali debeljenje. Na razstavi so imeli za nadvojvodom Albrehtom najlepša in najbolje spitana goveda.

Planinske dežele so se pa slabše obnesle nego lani. Najjaki bili so še 3½ voli Algajskega plemena, katere je ogerski mesarski trgovec J. Stern v Predarelskem kupil in doma v Budimpešti spital. Iz Štajarskega udeležili so se razstave samo 3 posestniki s 6 voli. Korošci so na dunajsko razstavo poslali 33 goved (lani 25), Tirolci 9 (2), Salcburžani 18 (0). Pinčgavškega plemena bilo je mnogo in lepih goved videti. Tudi koroška goveda iz lavantske doline so hvalili.

* *Ministerstvo prepovedalo je izvažati konje, osle in mule iz Bosne in Hercegovine v Srbijo in Črnogoro.*

* *Društvo avstrijskih pomologov (sadjerejcev)* napravi na tržaški razstavi poseben oddelek presušenega pa tudi frišnega sadja. Kdor hoče kaj razstaviti, naj se obrne na načelnika tega oddelka grofa Henrika Attemsa v Gradcu (Lechwald).

Živinozdravniške skušnje.

Metljaji (ovčič) pri ovcah.

Vzrok te jako razširjene bolezni so pijavke, katere se zaredé v ovčjih jetrah, metljajih (*Distomum hepaticum*) imenovani. Pridejo pa v ovco z zelenjavo, posebno na mokrih pašah. Ni še dokazano, po katerih potih pridejo v žolč. Naleze jih žival poleti ali v jeseni in še le spomlad zapusti metljaj jeterne žolčne take, kateri so potem očisteni te pijavke.

Nasledki teh metljajev so splošno vodenično hiranje, zoper katero nimamo pravega pomočka. Brž, ko zapazimo to bolezen, krmimo ovce obilno in dajajmo jim grenka dobra dišeča zdravila, kakor špajko, pelin, trpentinovo in kameneno olje itd.

Z mnogim vspehom se je pa rabilo sledeče:

- 1 del kolmeža,
- 1¼ „ železnega vitrijola,
- 1 „ pelina,
- 1 „ brinja,
- 1 „ česna,
- ¾ „ soli.

Ta zmes se je vsaki ovci 4- do 6krat, a le vsaki tretji dan po 2 dekagr. dajala. Zmešati se pa mora z otrobi. Med pitno vodo se je vlilo nekaj močno stanjšane karbolne kisline.

Vsi ti pomočki pa bolezen le zlajšujejo in ovee pri življenju ohranijo tako dolgo, da pijavke nje trupla ne zapusté. Bolezen je tudi odvisna od množine teh črvov; ne more se pa poznati in ceniti ta množina po zunanjem. Bolje je, izmed črede bolehaajoče poklati, kakor jih s počasnimi negotovimi in dragimi zdravili zdraviti.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Odbornik Peter Lassnik se izjavi tako-le: Predlog gospoda vodje Dolenca, ki meri na enak smoter, kakor gospod Ogulinov, zdi se mi praktičnejši in laže izvršljiv. Ako se ravnamo po predlogu g. Dolenčevem, da vsak ud sadjerejskega društva plača kakor v sv. Mohorja družbi po 1 guld. letnine in dobode za to 10 do 20 žlahnih drevesec, približujemo se mnogo bolj zelenemu smotru, kajti vsakdo, ako vé, da ima materijalen dobiček, bode mnogo rajše pristopil sadjerejskemu društvu nego odseku, kateri, vsaj za sedaj, bi mu ne mogel nuditi takošne koristi. Centralni odbor je sploh za povzdigo sadjereje v deželi s premijami itd. itd. storil, kar je mogel, ako se namen vsestranski ni dosegel po želji, obeta predlog gosp. Dolenčev gotovo boljši napredek na tem polji. Za tega voljo ga moram predlogu gosp. Ogulina nasproti odločno boljšega imenovanega.

Ko je družbeni prvosednik omenil, da je gospoda Dolenca predlog uže sprejet in je ta se na željo gosp. vladnega zastopnika se še enkrat naznanil, omenja odbornik Brus, da se sme po pravilih odsek sadjerejski pomnožiti z zvedenci. Potem se pa gosp. vodja Dolenc izjavi blizo tako le: Osmeljam se opomniti le nekaj malega o predmetu obravnave. Ako hočemo povzdigniti tako silno zanemarjano sadjerejo v svoji deželi, treba za to odločne pomoči, sicer ne bomo dosegli nikacega vspeha. Ako se moj predlog vresniči in razpošljemo po deželi vsako leto 10 do 20.000 žlahnih sadnih drevesec, ustregli bomo najgotovješe izbranemu si nálogu. Odsek po vzgledu konjerejskega odseka, ki se suče s svojo delavnostjo le okrog svoje osi, o porabi državnih podpor, bode nam malo v korist. Zeló dvojim, bode li odsek po priliki toliko koristi donašal, kakor sadjerejsko društvo, katero sem priporočal jaz, in menim, da ni staviti poleg predloga, kateri se smatra sploh primeren, še drugega, čegaver vspehi so vsaj zeló dvomljivi.

Gospod Ivan Luckmann omenja na to: Na opomin gospoda predgovornika, da se delavnost konjerejskega odseka suče zgolj ob kolesi porabe državnih